EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 26.5.2026.
COM(2026) 251 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

par Komisijas veikto preču atvasināto instrumentu, emisijas kvotu un emisijas kvotu atvasināto instrumentu tirgu novērtējumu saskaņā Finanšu instrumentu tirgu direktīvas (Direktīva (ES) 2014/65) (grozīta 2024. gada februārī) 90. panta 5. punktu

SAĪSINĀJUMU SARAKSTS 2

1. IEVADS 3

2. DATU ASPEKTI SAISTĪBĀ AR PREČU ATVASINĀTAJIEM INSTRUMENTIEM 4

3. PALĪGDARBĪBAS ATBRĪVOJUMS 8

4. POZĪCIJU LIMITI, POZĪCIJU PĀRVALDĪBAS KONTROLES MEHĀNISMI UN ZIŅOŠANA PAR POZĪCIJĀM 12

5. SECINĀJUMI 17

SAĪSINĀJUMU SARAKSTS

PDA: palīgdarbības atbrīvojums

ACER: Energoregulatoru sadarbības aģentūra

KDR 2022/1299: Komisijas Deleģētā regula (ES) 2022/1299

CFTC: Regulētā tirgū tirgotu preču nākotnes līgumu tirdzniecības komisija

KTAP: Kapitāla tirgu atveseļošanas pakete (Direktīva (ES) 2021/338)

ELĀ: ekonomiski līdzvērtīgs ārpusbiržas

ETIR: Regula par Eiropas tirgus infrastruktūru (Regula (ES) 648/2012)

EVTI: Eiropas Vērtspapīru un tirgu iestāde

ES: Eiropas Savienība

ESK: ES emisijas kvota saskaņā ar ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmu

ETS: ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēma

IBSD: Direktīva par ieguldījumu brokeru sabiedrību prudenciālo uzraudzību (Direktīva (ES) 2019/2034)

IBSR: Regula par prudenciālajām prasībām ieguldījumu brokeru sabiedrībām (Regula (ES) 2019/2033)

FITD II: Finanšu instrumentu tirgu direktīva (Direktīva (ES) 2014/65)

FITR: Finanšu instrumentu tirgu regula (Regula (ES) 600/2014)

VKI: valsts kompetentā iestāde

VRI: valsts regulatīvā iestāde

ĀB: ārpusbiržas

PPKM: pozīciju pārvaldības kontroles mehānismi

REMIT: Regula par enerģijas vairumtirgus integritāti un pārredzamību (Regula (ES) 1227/2011)

LESD: Līgums par Eiropas Savienības darbību

TTF: *Title Transfer Facility*

TV: tirdzniecības vieta

1. IEVADS

Preču atvasinātie instrumenti ir svarīgi instrumenti, ar ko tirgus dalībnieki var ierobežot savus riskus darījumu pamatā esošajos preču tirgos (piemēram, enerģija, lauksaimniecības preces, metāli). Šiem preču tirgiem ir raksturīga galvenokārt nefinanšu sabiedrību līdzdalība. Šādas sabiedrības galvenokārt ir fizisku preču ražotāji, komunālo pakalpojumu uzņēmumi, lielas energoietilpīgas nefinanšu sabiedrības un fizisku preču tirgotāji, kas ir tieši atkarīgi no preču atvasināto instrumentu tirgiem to komercdarbības radīto risku mazināšanai.

Preču atvasināto instrumentu tirgu pienācīgai darbībai ir svarīga nozīme ES ekonomikas stabilitātes un labklājības nodrošināšanā un – attiecībā uz enerģētikas atvasināto instrumentu tirgiem – cenas ziņā pieejamas enerģijas nodrošināšanā ES un efektīvā tirgus darbībā. Tādējādi 2025. gada februārī pieņemtajā Komisijas tīras rūpniecības kursā ([1]) un Lētākas enerģijas rīcības plānā ([2]) ir uzsvērta efektīvu tirgu, to vidū atvasināto instrumentu tirgu, nozīme ([3]). Turklāt preču atvasināto instrumentu režīms ir būtisks Eiropas finanšu tirgu komponents, kas tirgus dalībniekiem nodrošina spēju pārvaldīt riskus un ieguldīt dažādos preču atvasinātajos instrumentos, to vidū emisijas kvotās (ESK) un emisijas kvotu atvasinātajos instrumentos. Tāpēc uz preču atvasināto instrumentu tirgiem ES attiecas plašs noteikumu kopums, kas ņem vērā šo instrumentu specifiku un to nozīmi ES ekonomikā.

Eiropas Komisija iesniedz šo ziņojumu Eiropas Parlamentam un Padomei saskaņā ar Finanšu instrumentu tirgu direktīvas (FITD II) (Direktīva (ES) 2014/65) 90. panta 5. punktu. Sagatavojot šo ziņojumu saskaņā ar FITD II 90. panta 5. punktā noteikto prasību, Komisija lūdza Eiropas Vērtspapīru un tirgu iestādes (EVTI), Eiropas Banku iestādes (EBI) un Energoregulatoru sadarbības aģentūras (*ACER*) ieguldījumu. Pieprasīto informāciju iesniedza EVTI un *ACER*. EBI informēja Eiropas Komisiju, ka, lai sniegtu ieguldījumu attiecībā uz preču tirgiem, būtu nepieciešama padziļinātāka analīze, un tāpēc šis jautājums netika iekļauts atbildē uz Komisijas aicinājumu sniegt konsultācijas saistībā ar ziņojumiem par prudenciālajām prasībām, kas piemērojamas ieguldījumu brokeru sabiedrībām ([4]). Tāpēc šajā ziņojumā nav EBI ieguldījuma.

Eiropas Komisija arī apspriedās ar tirgus dalībniekiem, izmantojot mērķorientētu apspriešanos, kas ilga astoņas nedēļas no 2025. gada februāra līdz aprīlim ([5]). Kopumā tika saņemtas 94 atbildes, no kurām 67 bija no nozares (t. sk. no 12 biržām un to apvienībām) un 12 – no valsts iestādēm un tirgus regulatoriem. Sagatavojot šo ziņojumu, Komisija rūpīgi izskatīja minētās atbildes un pārskatīja attiecīgos datus un tirgus tendences, lai papildinātu savu novērtējumu.

Saskaņā ar FITD II 90. panta 5. punktā noteikto prasību ziņojumā attiecībā uz katru no turpmāk minētajiem elementiem ir novērtēts tā ieguldījums Eiropas preču atvasināto instrumentu, ESK vai ESK atvasināto instrumentu tirgu likviditātē un pienācīgā darbībā:

([1]) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A52025DC0085.
([2]) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A52025DC0079&qid=1741780110418.
([3]) Gan tīras rūpniecības kursā, gan Lētākas enerģijas rīcības plānā ir minēta Komisijas izveidotā Gāzes tirgus darba grupa, kas cita starpā pārbaudīja gāzes atvasināto instrumentu tirgus darbību.
([4]) CfA_IFR and IFD review - final.pdf.
([5]) *Targeted consultation on the review of the functioning of commodity derivatives markets and certain aspects relating to spot energy markets 2025 - Finance*.

(a) pozīciju limitu un pozīciju pārvaldības kontroles mehānismu režīmi, pamatojoties uz datiem, ko kompetentās iestādes sniegušas EVTI saskaņā ar FITD II 57. panta 5. un 10. punktu;

(b) elementi, kas minēti FITD 2. panta 4. punkta otrajā un trešajā daļā, un kritēriji, pēc kuriem nosaka, kad darbība ir uzskatāma par palīgdarbību attiecībā pret pamatdarbību grupas līmenī saskaņā ar Komisijas Deleģēto regulu (ES) 2021/1833 ([2]), ņemot vērā i) spēju iesaistīties darījumos, lai efektīvi samazinātu riskus, kas tieši saistīti ar komercdarbību vai kases finansēšanas darbību, ii) prasību piemērošanu no 2026. gada 26. jūnija ieguldījumu brokeru sabiedrībām, kas specializējas preču atvasinātajos instrumentos vai ESK vai to atvasinātajos instrumentos, kā noteikts Regulā (ES) 2019/2033, iii) un prasības finanšu darījumu partneriem, kā noteikts Regulā (ES) 648/2012;

(c) galvenie elementi, kas nepieciešami, lai iegūtu saskaņotu datu kopu par darījumiem preču atvasināto instrumentu tirgū, kas jāsniedz vienai datu sniedzējai struktūrai, un attiecīgā informācija par publiskojamiem darījumu datiem un tās vispiemērotākais formāts.

Turklāt 2024. gada septembrī publicētajā Dragi ziņojumā tika sniegti daži priekšlikumi izmaiņām tiesiskajā regulējumā, kas reglamentē preču atvasināto instrumentu tirgus.

2. DATU ASPEKTI SAISTĪBĀ AR PREČU ATVASINĀTAJIEM INSTRUMENTIEM

Konteksts

Uz preču atvasināto instrumentu tirdzniecību attiecas FITD II, FITR un ETIR noteiktās pārredzamības un ziņošanas prasības. Minētajos noteikumos nav nošķīruma atkarībā no pamatā esošās preces. Turklāt uz enerģētikas preču atvasinātajiem instrumentiem attiecas arī ziņošanas prasības saskaņā ar Regulu (ES) Nr. 1227/2011 (*REMIT*) (tomēr ir paredzēti noteikumi nolūkā izvairīties no dubultas ziņošanas).

Ziņošana darījumu reģistriem saskaņā ar ETIR aptver visus preču atvasināto instrumentu darījumus, kuros iesaistīts vismaz viens ES darījumu partneris, savukārt FITD II/FITR noteiktās ziņošanas prasības atšķiras atkarībā no datu veida, struktūras, kas saņem paziņotos datus, un no tā, vai darījums notiek tirdzniecības vietā. FITR ietver arī sīkāku informāciju par nosacījumiem, saskaņā ar kuriem daži ar finanšu instrumentiem saistīti pirmstirdzniecības (rīkojumu) un darījumu dati ir jāizplata sabiedrībai. FITD II ir noteikts, ka tirdzniecības vietām katru dienu ir jāziņo valstu kompetentajām iestādēm (VKI) informācija par pozīcijām attiecībā uz tirgus dalībniekiem, kas darbojas to tirdzniecības vietā ([6]). Savukārt tirgus dalībniekiem katru dienu ir jāziņo tirdzniecības vietām par savām pozīcijām atvasināto instrumentu līgumos, kas tiek tirgoti attiecīgajā tirdzniecības vietā ([7]). Visbeidzot, ieguldījumu brokeru sabiedrībām katru dienu jāziņo attiecīgajai VKI ([8]) par pozīcijām ekonomiski līdzvērtīgos ārpusbiržas līgumos ([9]).

([6]) FITD II 58. panta 1. punkts.
([7]) FITD II 58. panta 3. punkts.
([8]) Tā preču atvasinātā instrumenta vislikvīdākā tirgus VKI, kuram ārpusbiržas līgums ir līdzvērtīgs.
([9]) FITD II 58. panta 2. punkts.

Ar *REMIT*, kas grozīta ar Regulu (ES) 2024/1106 (*REMIT* II) un *REMIT* īstenošanas regulu (ES) 1348/2014 (*REMIT* ĪR), tika ieviestas detalizētas ziņošanas prasības attiecībā uz darījumiem un tirdzniecības rīkojumiem, kas saistīti ar vairumtirdzniecības energoproduktiem ([10]).

REMIT II, kas stājās spēkā 2024. gada maijā, noteica pienākumu izveidot datu kopīgošanas mehānismus starp dažādiem regulatoriem, to vidū *ACER*, EVTI, *Eurofisc*, Eiropas Komisiju, valstu regulatīvajām iestādēm (VRI), VKI un citām attiecīgajām iestādēm ES. Turklāt, tā kā *REMIT* attiecas uz enerģētikas atvasinātajiem instrumentiem kā vairumtirdzniecības energoproduktiem, konkrēti noteikumi saskaņā ar *REMIT* II novērš dubultu ziņošanu gan saskaņā ar finanšu noteikumu kopumu, gan saskaņā ar *REMIT* II. Tādējādi *REMIT* II paredz, ka attiecībā pret personām, kas ir ziņojušas par darījumiem saskaņā ar FITR vai ETIR, nebūtu jāpiemēro dubultas ziņošanas pienākumi saistībā ar minētajiem darījumiem ([11]).

Pašreizējais tiesiskais regulējums rada vairākus ziņošanas kanālus, un piekļuve datiem ir tikai konkrētiem regulatoriem. Piemēram, *ACER* un VRI saņem datus par vairumtirdzniecības energoproduktiem (papildus dažiem finanšu datiem, izmantojot piekļuvi ETIR darījumu reģistru datiem par vairumtirdzniecības energoproduktiem, kas kvalificējami arī kā finanšu instrumenti), savukārt EVTI un VKI saņem finanšu datus. Šī nošķiršana nozīmē, ka dati, kas pieejami enerģētikas uzraudzības iestādēm, ne vienmēr sasniedz finanšu regulatorus un otrādi, un tas var kavēt uzraudzību starp tirgiem. Piemēram, EVTI un VKI nav sistemātiskas piekļuves datiem par "C iedaļas 6. punkta izņēmuma" produktiem un tūlītēju darījumu tirgus produktiem, kas paziņoti *ACER*. Turklāt FITR/ETIR un *REMIT* II atšķirīgie ziņošanas standarti sarežģī ziņošanu un datu analīzi pat attiecībā uz saistītiem produktiem.

Apspriešanā ar ieinteresētajām personām tika aplūkoti vairāki datu aspekti. Tajā tika pētīts, vai EVTI ir pietiekama piekļuve darījumu datiem ar VKI starpniecību. Apspriešanā arī pētīja jomas, kurās informācijas apmaiņu un piekļuvi attiecīgajai informācijai varētu uzlabot vai racionalizēt, un vai ziņošanu varētu labāk saskaņot gan finanšu, gan enerģētikas noteikumu kopumā. Apspriešanā izskatītais iespējamais risinājums bija centralizēta datu vākšanas mehānisma izveide tūlītējiem līgumiem un atvasināto instrumentu līgumiem. Apspriešanas mērķis bija arī precizēt, vai centralizēta datu vākšanas mehānisma kontekstā attiecīgo datu ziņošana būtu jāveic i) darījumu reģistriem, ii) reģistrētiem ziņošanas mehānismiem (RZM), iii) trešai struktūrai, kas arī konsolidētu attiecīgos datus, kuri saņemti no darījumu reģistriem un RZM, nodrošinot vienlīdzīgu piekļuvi visiem regulatoriem, piemēram, EVTI, *ACER*, VRI, VKI un Komisijai, vai iv) kādai citai struktūrai. Tāpat apspriešanā tika iekļauti jautājumi par to, vai centralizētais datu vākšanas mehānisms varētu kalpot arī kā vienas pieturas aģentūra datu ziņošanai, ko veic tirgus dalībnieki, kuri darbojas gan preču fiziskajos / tūlītējo darījumu tirgos, gan atvasināto instrumentu tirgos, tādējādi atvieglojot ziņošanas slogu preču tirgotājiem. Visbeidzot, apspriešanā tika jautāts, vai būtu jāapsver alternatīva pieeja centralizētajam vākšanas mehānismam, saskaņā ar kuru VKI būtu sistemātiska piekļuve *ACER* datubāzei un otrādi.

Turklāt 2024. gada Dragi ziņojumā tika ieteikts vākt darījumu un pozīciju datus, kas saistīti ar ārpusbiržas enerģētikas atvasinātajiem instrumentiem. Komisija norāda, ka ETIR jau ir

([10]) *REMIT* II 2. panta 4. punkts.

([11]) *REMIT* ĪR 6. panta 5. punktā ir arī noteikts: "Ja personas ir sniegušas informāciju par darījumiem saskaņā ar Regulas (ES) Nr. 600/2014 26. pantu vai Regulas (ES) Nr. 648/2012 9. pantu, viņu pienākumu attiecībā uz šīs informācijas paziņošanu atbilstīgi Regulas (ES) Nr. 1227/2011 8. panta 1. punktam uzskata par izpildītu".

iekļauta ziņošana par visiem darījumiem ar atvasinātajiem instrumentiem, arī par ārpusbiržas darījumiem, kuros iesaistīts vismaz viens ES darījumu partneris. Turpretī attiecībā uz pozīciju datiem un kā norādīts šā ziņojuma 4. iedaļā, sabiedrībām, kas nav ieguldījumu brokeru sabiedrības, pašlaik nav jāziņo par ārpusbiržas pozīcijām ES regulatoriem ([12]).

Ieinteresēto personu atsauksmes un novērtējums

Attiecībā uz ziņošanas saskaņošanu vairāk nekā puse respondentu piekrita, ka ziņošana, piemēram, par darījumiem, saskaņā ar *REMIT* II un FITD II/FITR/ETIR būtu jāracionalizē un ka būtu jānovērš dubulta ziņošana. Tomēr tie uzsvēra, ka katra finanšu un enerģētikas ziņošanas sistēma kalpo atšķirīgiem mērķiem un tai ir unikālas iezīmes, un brīdināja par sekām, ko radītu tūlītējas izmaiņas attiecīgajos ziņošanas režīmos, ņemot vērā arī īstenošanas izmaksas, ko šādas izmaiņas var radīt. Ņemot vērā izmaksas, kas varētu rasties šajā procesā, dalībnieki uzskatīja, ka pirms jebkāda saskaņošanas darba sākšanas būtu jāveic ietekmes novērtējums un izmaksu un ieguvumu analīze. Deviņi nozares pārstāvji, to vidū trīs tirdzniecības vietas un viena biržu apvienība, atbalstīja saskaņošanu, bet skaidri iestājās par pakāpenisku pieeju, sākot ar datu apmaiņas uzlabošanu starp regulatīvajām iestādēm, pirms tiek apsvērta pašreizējo ziņošanas prasību pārskatīšana. Vairāki respondenti no uzraudzības/regulatoru puses ierosināja, ka būtu jāatrod kopēji ziņošanas datu lauki gan enerģētikas, gan finanšu datos, tajā skaitā jāizmanto kopēji unikāli identifikatori, pamatojoties uz globāliem standartiem.

Komisija atzīst, ka ziņošanas standartu pārskatīšana, lai gan, visticamāk, sniegs ilgtermiņa ieguvumus vienkāršotas sistēmas veidā, ietver izmaiņas ziņošanas formātos ar no tā izrietošām pielāgošanās izmaksām īstermiņā. Turklāt tas varētu sarežģīt ziņošanu par citām atvasināto instrumentu klasēm saskaņā ar ETIR, jo ziņošana saskaņā ar ETIR neaprobežojas tikai ar preču atvasinātajiem instrumentiem.

Ieinteresēto personu viedokļi dalījās par ideju izveidot centralizētu datu vākšanas mehānismu. Puse respondentu uzskatīja, ka šāds centralizēts mehānisms varētu atvieglot ziņošanu, ja tas balstītos uz esošo infrastruktūru un neieviestu jaunas datu prasības vai papildu sarežģītību vai izmaksas. Turpretī otra puse bažījās par īstenošanas izmaksām un norādīja uz tirgiem raksturīgajām atšķirīgajām iezīmēm, kas pamato pašlaik spēkā esošos atšķirīgos ziņošanas režīmus. Divi regulatori norādīja, ka centralizētas ziņošanas pieeja sniegtu VKI, VRI, EVTI un *ACER* piekļuvi vienai un tai pašai visaptverošajai un konsolidētajai datu kopai, nodrošinot tām holistisku uzraudzības skatījumu gan uz fiziskajiem tirgiem, gan atvasināto instrumentu tirgiem.

Pat respondenti, kas atbalsta šādu centralizētu mehānismu, kā alternatīvu ierosināja finanšu noteikumu kopumā izmantot un atspoguļot esošos *REMIT* II noteikumus, kas paredz plašus sadarbības un informācijas apmaiņas mehānismus starp dažādiem regulatoriem, lai uzlabotu datu plūsmu starp *ACER* un finanšu iestādēm (un otrādi), kā izmaksu ziņā efektīvāku risinājumu. Šāda pieeja arī ļautu izvairīties no *ad hoc* pieprasījumiem. Tāpēc ieinteresētās personas bija atvērtākas idejai uzlabot datu apmaiņu starp regulatoriem, nevis ieviest pilnīgi jaunu mehānismu. Komisija piekrīt, ka būtu ļoti vēlama sistemātiskāka un institucionalizētāka datu kopīgošana un savstarpēja piekļuve datiem gan finanšu, gan enerģētikas uzraudzības iestādēm.

([12]) Ja vien tās neveic darījumus ar ES ieguldījumu brokeru sabiedrības starpniecību – šādā gadījumā ieguldījumu brokeru sabiedrība ziņo to vārdā.

Apsverot izmaiņas pirmstirdzniecības un pēctirdzniecības pārredzamības noteikumos (it īpaši attiecībā uz tirdzniecības darbībām daudzpusējās tirdzniecības sistēmās (DTS) un organizētās tirdzniecības sistēmās (OTS)), 70 % respondentu iebilda pret jebkādiem grozījumiem pašreizējos noteikumos, atsaucoties uz dalībnieku iespējamo pakļautību riskam saistībā ar to riska ierobežošanas stratēģijām un preču tirgu unikālo raksturu. Daži respondenti norādīja, ka pirms FITR pārskatīšanas ([13]) uz preču atvasinātajiem instrumentiem, ko tirgo DTS un OTS, attiecās pirmstirdzniecības un pēctirdzniecības pārredzamības prasības tieši tāpēc, ka tie tika tirgoti minētajās tirdzniecības vietās. Pārskatīšanā tika secināts, ka atvasināto instrumentu pārredzamības tvērumam nevajadzētu balstīties uz jēdzienu "tirgots tirdzniecības vietā", jo šie līgumi nav atvietojami. Respondenti norādīja, ka pārredzamības prasības būtu jāpiemēro tikai atvasinātajiem instrumentiem, kas ir pietiekami standartizēti, lai saistībā ar tiem publicētie dati būtu jēgpilni tirgus dalībniekiem. Komisija atzīst, ka jebkurā gadījumā tirdzniecības darbība ar preču atvasinātajiem instrumentiem OTS pašlaik ir nenozīmīga (0,3 % no tirdzniecības apjomiem 2024. gadā) ([14]), un DTS tā nepastāv ([15]).

44 no 48 respondentiem, kas pauda viedokli par šo tematu, iebilda pret pirmstirdzniecības un/vai pēctirdzniecības datu par biržā tirgotiem preču atvasinātajiem instrumentiem iekļaušanu konsolidētu datu lentē. Daudzi no tiem norādīja, ka atšķirībā no ārpusbiržas atvasinātajiem instrumentiem biržā tirgoti atvasinātie instrumenti tiek tirgoti regulētos tirgos, kas nozīmē, ka cenu noteikšanas un tirdzniecības apjomu dati jau ir publiski pieejami, un ka tirdzniecības darbība ir koncentrēta ļoti nelielā skaitā regulētu tirgu (tādējādi ierobežojot konsolidētu datu lentes pievienoto vērtību šai aktīvu kategorijai). Tikai četri enerģētikas nozares dalībnieki pauda atbalstu idejai konsolidētu datu lentē iekļaut pirmstirdzniecības un/vai pēctirdzniecības datus par biržā tirgotiem preču atvasinātajiem instrumentiem.

Komisijas novērtējuma secinājumi

Komisija atzīst, ka pašreizējā ziņošanas sistēma attiecībā uz preču atvasinātajiem instrumentiem ir sarežģīta. Tas īpaši attiecas uz enerģētikas preču atvasinātajiem instrumentiem, jo gan uz pamatā esošajiem tūlītēju darījumu tirgu, gan enerģētikas atvasinātajiem instrumentiem attiecas īpaši ziņošanas pienākumi saskaņā ar *REMIT* II, savukārt par pēdējiem minētajiem tiek ziņots arī saskaņā ar finanšu regulējumu (atšķirībā no citiem preču atvasināto instrumentu veidiem, par kuriem ziņo tikai saskaņā ar finanšu tiesību aktiem). Lai gan *REMIT* II ir iekļauti noteikumi nolūkā novērst dubultu ziņošanu, kā minēts iepriekš, joprojām ir iespējams palielināt efektivitāti esošajos ziņošanas procesos.

Lai gan ziņošanas standartu saskaņošana un ziņošanas prasību racionalizēšana palīdzētu vienkāršot attiecīgās sistēmas, samazināt slogu sabiedrībām un racionalizēt uzraudzības iestāžu izmantotos datus, būtu rūpīgi jāizvērtē nepieciešamie grozījumi attiecīgajos tiesību aktos un ar tiem saistītās izmaksas gan tirgus dalībniekiem, gan uzraudzības iestādēm/regulatoriem. Tāpat, lai gan vienota ziņošanas mehānisma izveide kopumā ir vēlams galarezultāts, tā varētu radīt būtiskas problēmas īstenošanas izmaksu ziņā un

([13]) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2024/2809 (2024. gada 23. oktobris), ar ko groza Regulas (ES) 2017/1129, (ES) Nr. 596/2014 un (ES) Nr. 600/2014, lai Savienības publiskos kapitāla tirgus padarītu pievilcīgākus uzņēmumiem un atvieglotu mazo un vidējo uzņēmumu piekļuvi kapitālam.

([14]) Tas ir saistīts arī ar to, ka līgumi, par kuriem norēķinās ar fizisku piegādi un kurus tirgo OTS, ir izslēgti no finanšu tiesību aktiem un tāpēc netiek uzskatīti par finanšu instrumentu ("C iedaļas 6. punkta izņēmuma produkti").

([15]) Avots: EVTI dati.

iespējamas grūtības nošķirt ziņošanu par preču atvasinātajiem instrumentiem no ziņošanas par citiem atvasinātajiem instrumentiem.

Saskaņā ar iespējamu pakāpenisku pieeju varētu izpētīt īstermiņa pasākumus, lai atvieglotu datu kopīgošanu starp iestādēm un uzlabotu datu kopu sadarbspēju. Tas varētu ietvert finanšu regulatoru un energoregulatoru veiktās datu apmaiņas institucionalizāciju, piešķirot sistemātisku piekļuvi attiecīgajiem uzraudzības datiem, tādējādi novēršot vajadzību pēc *ad hoc* piekļuves pieprasījumiem. Komisija varētu arī izpētīt iespēju pieņemt unikālus identifikatora formātus darījumiem, par kuriem tiek ziņots gan saskaņā ar finanšu, gan enerģētikas regulējumu.

Visbeidzot, attiecībā uz pirmstirdzniecības un pēctirdzniecības pārredzamības prasībām Komisija uzskata, ka pašreizējais regulējums nodrošina pietiekamu informācijas publiskošanas līmeni un tāpēc izmaiņas šajā ziņā nav pamatotas. Šie secinājumi attiecas arī uz ESK un ESK atvasināto instrumentu līgumiem.

3. PALĪGDARBĪBAS ATBRĪVOJUMS

Loma un darbība

Preču atvasināto instrumentu tirgiem ir raksturīga ievērojama tādu sabiedrību līdzdalība, kuru pamatdarbība nav saistīta ar finanšu pakalpojumu sniegšanu, bet kuras paļaujas uz atvasināto instrumentu tirgiem, lai ierobežotu risku savām pozīcijām pamatā esošajos fiziskajos tirgos vai dažos gadījumos izmantotu tirgus tendences nolūkā gūt peļņu.

Nefinanšu sabiedrības pārstāv aptuveni divas trešdaļas regulētā tirgū tirgotu dabasgāzes nākotnes līgumu tirgus dalībnieku ([16]) un aptuveni 60 % regulētā tirgū tirgotu kviešu nākotnes līgumu tirgus dalībnieku ([17]) to attiecīgajos tirgos turēto pozīciju ziņā. Dažas nefinanšu sabiedrības darbojas arī kā tirgus uzturētājas un var darboties gan fiziskajos / tūlītējo darījumu tirgos, gan atvasināto instrumentu tirgos. FITD II 2. panta 1. punkta j) apakšpunktā noteiktais palīgdarbības atbrīvojums (PDA) pašlaik atbrīvo konkrētus nefinanšu tirgus dalībniekus, kas iesaistās preču atvasināto instrumentu tirdzniecībā, no prasības saņemt FITD II atļauju (un no saistītajām atbilstības prasībām), ja šī tirdzniecības darbība tiek veikta savā vārdā un nav saistīta ar klientu rīkojumu izpildi vai ja tā sniedz ieguldījumu pakalpojumus attiecībā uz preču atvasinātajiem instrumentiem vai emisijas kvotām vai to atvasinātajiem instrumentiem savas pamatdarbības klientiem vai piegādātājiem, ar noteikumu, ka katrā no šiem gadījumiem atsevišķi un grupā kopumā minētā darbība ir palīgdarbība attiecībā pret pamatdarbību.

Lai noteiktu, vai sabiedrības darbība ir palīgdarbība attiecībā pret pamatdarbību, saskaņā ar FITD II tiek izmantotas trīs alternatīvas pārbaudes. Lai varētu izmantot atbrīvojumu, pietiek ar to, ka ir izturēta kāda no šīm pārbaudēm:

- *de minimis* pārbaude sabiedrībām, kuru neto nenokārtotais nosacītais riska darījums ar preču atvasinātajiem instrumentiem vai emisijas kvotām, vai to atvasinātajiem instrumentiem naudas norēķiniem, ko tirgo ES, izņemot preču

([16]) esma70-446-775_preliminary_data_report_on_mcm.pdf.
([17]) *Analysis of MIFID II position data on commodity derivatives: who are the market participants and what is their weight in the matif grain derivatives segment?*

atvasinātos instrumentus, emisijas kvotas vai to atvasinātos instrumentus, ko tirgo tirdzniecības vietā, ir mazāks par gada robežvērtību – 3 miljardiem EUR;

- *tirdzniecības* pārbaude sabiedrībām, kuru darbību apjoms saistībā ar preču atvasinātajiem instrumentiem veido 50 % vai mazāk no citu grupas tirdzniecības darbību kopējā apjoma;

- *izmantotā kapitāla* pārbaude sabiedrībām, kuru aplēstais kapitāls, kas izmantots to darbību veikšanai saistībā ar preču atvasinātajiem instrumentiem, nepārsniedz 50 % no kapitāla, kas grupas līmenī izmantots pamatdarbības veikšanai.

Jāatzīmē, ka visas iepriekš minētās robežvērtības izslēdz tirdzniecības darbības, kas saistītas ar riska ierobežošanu.

Kvalificēšanai par ieguldījumu brokeru sabiedrību saskaņā ar FITD II ir plaša ietekme. Tas nozīmē ne tikai FITD II organizatorisko un darbības prasību piemērošanu (un ar to saistīto VKI uzraudzības lomu un sankciju piemērošanas pilnvaras), bet arī paredz kvalificēšanos par finanšu darījumu partneri saskaņā ar Regulu (ES) 648/2012 (ETIR), it īpaši attiecībā uz saistītajām prasībām par divpusējo nodrošinājumu apmaiņu, iesaistoties atvasināto instrumentu tirdzniecībā, un prudenciālā režīma piemērošanu saskaņā ar Regulu (ES) 2019/2033 (Regula par prudenciālajām prasībām ieguldījumu brokeru sabiedrībām, IBSR) un Direktīvu (ES) 2019/2034 (Direktīva par ieguldījumu brokeru sabiedrību prudenciālo uzraudzību, IBSD), tajā skaitā saistītajām kapitāla un likviditātes prasībām. Tomēr jāatzīmē, ka vairākas būtiskas prasības saskaņā ar finanšu noteikumu kopumu ir piemērojamas visām sabiedrībām neatkarīgi no tā, vai tās ir kvalificējamas kā ieguldījumu brokeru sabiedrības. Tas ietver prasības attiecībā uz tirgus ļaunprātīgu izmantošanu, pozīciju limitiem un ziņošanu saskaņā ar ETIR.

2021. gadā ar kapitāla tirgu atveseļošanas paketi (KTAP) tika ieviestas vairākas izmaiņas, lai samazinātu daļu administratīvā sloga, ar ko pieredzējuši ieguldītāji saskaras uzņēmumu savstarpējās attiecībās, un lai sniegtu iespējas topošajiem preču tirgiem turpināt attīstīt, padziļināt un uzlabot savu likviditāti. Direktīva (ES) 2021/338 vienkāršoja PDA pārbaudi, ieviešot iepriekš minēto uz riska darījumiem balstīto *de minimis* robežvērtību. Tirgus dalībnieku pienākums katru gadu paziņot par PDA kritēriju izpildi tika atcelts un aizstāts ar iespēju VKI pieprasīt informāciju *ad hoc* kārtībā.

Citās jurisdikcijās, piemēram, Amerikas Savienotajās Valstīs un Apvienotajā Karalistē, arī ir ieviesti noteikumi, lai izvairītos no tā, ka uz vienībām, kas veic preču atvasināto instrumentu tirdzniecību kā palīgdarbību, tiek attiecināti finanšu tiesību akti. Amerikas Savienotajās Valstīs mijmaiņas dīleru *de minimis* izņēmums sabiedrības, kuru bruto mijmaiņas darījumu darbības nepārsniedz 8 miljardus USD 12 mēnešu periodā, atbrīvo no pienākuma reģistrēties *CFTC*. ASV izņēmums attiecas tikai uz darījumu veikšanu klienta labā un izslēdz no robežvērtības aprēķiniem jebkādas tirdzniecības darbības savā vārdā. Šajā posmā nav pierādījumu, ka citām lielākajām jurisdikcijām būtu nodoms padarīt stingrākus savus PDA funkcionālos ekvivalentus.

Visbeidzot, Dragi ziņojumā ir minēti iespējamie ieguvumi, ko sniegtu ieguldījumu brokeru sabiedrības statusa attiecināšana uz lieliem tirgus dalībniekiem (it īpaši enerģijas tirgus dalībniekiem), lai uzlabotu tirgus pārredzamību un samazinātu pārkāpumu risku.

Ieinteresēto personu atsauksmes un novērtējums

Apspriešanā ar ieinteresētajām personām tika sīki izpētīti visi attiecīgie PDA darbības aspekti, piemēram, atbrīvojuma kā tāda lietderība, trīs pārbaužu piemērotība un metodiku piemērotība (piemēram, bruto robežvērtības salīdzinājumā ar neto robežvērtībām).

Ieinteresētās personas konsekventi norādīja, ka PDA ir nozīmīgs, proti, tas nodrošina galvenokārt nefinanšu dalībnieku nepārtrauktu dalību preču tirgos. Ieinteresētās personas apgalvoja, ka atbrīvojums ir vajadzīgs ne tikai šādām sabiedrībām, lai tās varētu pienācīgi ierobežot risku attiecībā uz saviem komerciālajiem riska darījumiem un efektīvi plānot savas darbības, bet arī lai saglabātu preču atvasināto instrumentu tirgu dziļumu Savienībā. Respondenti arī norādīja uz pievienoto vērtību, ko rada ar riska ierobežošanu nesaistītas tirdzniecības darbības (to vidū tādas, ko veic nefinanšu sabiedrības, kuras gūst labumu no PDA), veicinot tirgus dziļumu un likviditāti, samazinot koncentrāciju un uzlabojot cenu veidošanu ar to, ka tās sniedz tirgū ekspertu zināšanas.

Ieinteresētās personas gandrīz vienprātīgi atbalstīja nepieciešamību saglabāt regulatīvo stabilitāti šajā jomā pēc 2021. gadā ar KTAP ieviestajām izmaiņām. Līdzīgu iemeslu dēļ nolūkā saglabāt regulējuma stabilitāti tika noraidīti ierosinājumi vienkāršot pārbaudi, piemēram, koncentrējoties tikai uz tirdzniecību savā vārdā, kā tas vērojams citās jurisdikcijās, un ierosinājumi pastiprināt pārbaudi.

Kopumā apspriešanās ar ieinteresētajām personām liecināja, ka PDA pastiprināšanai būtu tālejošas sekas uz to sabiedrību darbību, kuras pašlaik gūst labumu no PDA. Šim viedoklim lielā mērā piekrita gan nozares pārstāvji, gan regulatori. Galvenie konstatētie izmaksu faktori bija šādi:

(i) prudenciālie pienākumi, kas izriet no IBSR/IBSD kapitāla un likviditātes prasību piemērošanas;
(ii) nodrošinājuma prasības ārpusbiržas darījumiem, kas izriet no pārkvalificēšanas par finanšu darījumu partneriem saskaņā ar ETIR, un
(iii) kopējās atbilstības izmaksas, kas saistītas ar FITD II prasībām.

Apspriešanā respondenti, to vidū trīs publiskās iestādes, pauda bažas par to, ka PDA nosacījumu pastiprināšana varētu izraisīt darbības izmaksu strauju pieaugumu vai grūtības pienācīgi pārvaldīt risku (piemēram, tirgus apstākļu pasliktināšanās dēļ, sk. turpmāk). Komisija atzīst, ka šādas izmaiņas varētu radīt papildu atbilstības nodrošināšanas izmaksas un, pamatojoties uz pašreizējiem prudenciālajiem noteikumiem, papildu kapitāla ierobežojumus prudenciālos nolūkos. Lai gan šie elementi būtu jānovērtē, ņemot vērā paredzamos ieguvumus, un lai gan PDA pastiprināšana teorētiski varētu samazināt ar riska uzņemšanos saistītas tirdzniecības darbības, ierobežojot pašreizējo labuma guvēju tirdzniecības darbības, kas nav riska ierobežošanas darbības, respondenti norādīja, ka šī situācija tomēr varētu radīt risku, ka dažas sabiedrības, uz kurām pašlaik neattiecas finanšu rīcības un prudenciālie noteikumi, varētu pamest šos tirgus. Esošo sabiedrību ievērojama aiziešana no tirgus, ja vien tās neaizstāj jauni tirgus dalībnieki, varētu samazināt preču tirgu dziļumu, likviditāti un efektivitāti, kā rezultātā tirgi kļūtu koncentrētāki, palielinātos izmaksas un mazinātos riska ierobežošanas uzticamība. Vairākas ieinteresētās personas norādīja, ka šīs palielinātās izmaksas – gan tiešās izmaksas, gan izmaksas nepilnīgas riska ierobežošanas dēļ – galu galā varētu tikt pārnestas uz galapatērētājiem augstāku preču cenu veidā.

Apspriešanas mērķis bija arī novērtēt, vai ieinteresētās personas uzskata, ka prudenciālās prasības būtu varējušas mazināt likviditātes spriedzi, ar ko daži tirgus dalībnieki saskārās 2022. gada enerģētiskās krīzes laikā un ar to saistītajā drošības rezerves pieprasījumu

pieauguma periodā. Visas atbildes sniegušās ieinteresētās personas, izņemot vienu, uzskatīja, ka šādas prasības nebūtu atvieglojušas situāciju un pat būtu varējušas to vēl vairāk pasliktināt, vēl lielākā mērā ierobežojot piekļuvi likviditātei.

Dažas ieinteresētās personas norādīja, ka vairāki būtiski noteikumi, kas saistīti ar preču atvasināto instrumentu tirdzniecību, piemēram, tirgus ļaunprātīgas izmantošanas noteikumi, ziņošana par pozīcijām un pozīciju limiti, kā arī ziņošana saskaņā ar ETIR, ir piemērojami neatkarīgi no preču tirgotāju regulatīvā statusa. Šīs ieinteresētās personas apšaubīja nepieciešamību pieprasīt preču tirgotājiem iegūt pilntiesīgas ieguldījumu brokeru sabiedrības statusu un tā pievienoto vērtību. Tikai trīs no 73 respondentiem, kas sniedza atsauksmes par šo jautājumu, bija atvērti idejai par PDA režīma pārskatīšanu, un tikai viens no tiem nepārprotami aicināja veikt reformu. Divas publiskās iestādes (no vienas un tās pašas dalībvalsts) norādīja, ka PDA pārskatīšanas gadījumā būtu jāizveido pielāgots prudenciālais režīms preču tirgotājiem, kas pievērstos to konkrētajiem riska profiliem un darījumdarbības modeļiem. Komisija norāda, ka attiecībā uz rīcības uzraudzību un tirgus uzraudzību respondenti nav norādījuši nevienu elementu, kas liecinātu, ka PDA pastiprināšana uzlabotu tirgu integritāti.

Komisija norāda, ka daudzi dalībnieki uzskatīja, ka PDA režīma pastiprināšana radītu ES preču tirgus dalībniekiem neizdevīgus konkurences apstākļus salīdzinājumā ar to līdziniekiem pasaulē, it īpaši tāpēc, ka citas jurisdikcijas pieņem elastīgāku tiesisko regulējumu.

Attiecībā uz trīs pārbaužu struktūru un to darbību apspriešana parādīja, ka visas trīs pārbaudes ir vērtīgas un respondenti tās izmanto. Tas notiek, neraugoties uz Komisijas uzskatu, ka visas sabiedrības, kas pašlaik gūst labumu no PDA, izturētu *de minimis* pārbaudi. Ieinteresētās personas uzskatīja, ka, mainot vai atceļot kādu no šīm pārbaudēm, rastos pielāgošanās izmaksas tirgus dalībniekiem, kuri jau ir ieviesuši sistēmas un procedūras, lai izpildītu izvēlēto pārbaudi.

Tāpat ieinteresētās personas uzskatīja, ka jebkādas izmaiņas attiecīgo robežvērtību aprēķināšanas metodikā prasītu nevajadzīgus pielāgojumus. Konkrētāk, respondenti uzskatīja, ka pāreja uz robežvērtību, kas balstīta uz bruto tirdzniecības darbībām, kā tas bija ASV gadījumā, pamatojoties uz kopējo tirdzniecības darbību, nav saderīga ar FITD II paredzēto uz risku balstīto pieeju, kas vislabāk atspoguļojas uz neto tirdzniecības darbībām balstītā robežvērtībā.

Visbeidzot, attiecībā uz to, ka tiek atcelti ikgadējie paziņojumi par preču atvasināto instrumentu tirgotāju atbilstību PDA robežvērtībām, vairāk nekā puse respondentu uzskatīja, ka KTAP grozījums ir samazinājis administratīvo slogu un birokrātiju. Vairāki respondenti uzsvēra, ka VKI joprojām varētu pieprasīt informāciju *ad hoc* kārtībā papildus informācijai, kas jau tiek sniegta, pamatojoties uz FITD II un ETIR ziņošanas prasībām. Tomēr daži respondenti ierosināja apsvērt vienreizēju sākotnējo paziņojumu vienai VKI vai EVTI, lai uzturētu ES mēroga reģistru par vienībām, kas darbojas preču atvasināto instrumentu tirgos. Šāds paziņojums nav pārmērīgi apgrūtinošs sabiedrībām, un tas varētu sniegt uzraudzības iestādēm visaptverošu priekšstatu par tirgus dalībniekiem (it sevišķi, ja tas apvienots ar paziņojumu no sabiedrībām, kas pārtrauc savu darbību preču atvasināto instrumentu tirgos).

Komisijas novērtējuma secinājumi

Pamatojoties uz ieinteresēto personu atsauksmēm, nav ziņots par būtiskiem elementiem, kas liecinātu, ka PDA nedarbojas pienācīgi. Tomēr, pamatojoties uz šīm atsauksmēm, šķiet, ka PDA tvēruma un darbības maiņai var būt būtiskas un tālejošas sekas, kas var ietekmēt ES sabiedrību konkurētspēju preču atvasināto instrumentu tirgos. Šajā posmā ieinteresēto personu sniegtās atbildes neliecina, ka PDA būtu steidzami vajadzīgas izmaiņas. Šajā sakarā Komisija norāda, ka galvenie rīcības noteikumi, it īpaši attiecībā uz tirgus ļaunprātīgu izmantošanu un pozīciju limitiem, jau ir piemērojami neatkarīgi no tā, vai tirdzniecības vienībām ir ieguldījumu brokeru sabiedrības statuss.

Ja vēlāk tiktu apsvērta PDA pārskatīšana, kā rezultātā atļauju piešķiršana un uzraudzība varētu tikt piemērota lielākam skaitam vienību kā ieguldījumu brokeru sabiedrībām, piemērotāks būtu pielāgots prudenciālais režīms, kas būtu samērīgs ar to sabiedrību riska profilu, kuras darbojas preču atvasināto instrumentu tirgos. Neskarot iepriekš minēto, Komisija varētu apsvērt dažu ieinteresēto personu ierosinājumu par to, ka visām vienībām, kas darbojas preču atvasināto instrumentu tirgos, uzsākot un pārtraucot darbības, būtu jāsniedz vienreizējs paziņojums VKI, lai uzraudzības iestādes varētu labāk pārraudzīt tirgus dalībnieku identitāti. Tas attiecas arī uz sabiedrībām, kas darbojas ESK vai ESK atvasināto instrumentu tirdzniecībā.

4. POZĪCIJU LIMITI, POZĪCIJU PĀRVALDĪBAS KONTROLES MEHĀNISMI UN ZIŅOŠANA PAR POZĪCIJĀM

Pozīciju limitu un pozīciju pārvaldības kontroles mehānismu loma un darbība

Pozīciju limiti ir būtiska iezīme noteikumos, kas reglamentē preču atvasināto instrumentu tirdzniecību ES. Tie ierobežo neto pozīcijas apjomu, ko persona var turēt jebkurā laikā konkrētos preču atvasināto instrumentu līgumos, un tiem ir divkāršs mērķis: i) nodrošināt sakārtotu tirdzniecību un norēķinus un ii) novērst tirgus manipulācijas.

Pozīciju limitus nosaka VKI, ievērojot Deleģētajā regulā (ES) 2022/1302 noteiktos principus un pēc EVTI atzinuma saņemšanas. Pozīciju limiti attiecas uz biržā tirgotiem atvasinātajiem instrumentiem un ekonomiski līdzvērtīgiem ārpusbiržas (ELĀ) līgumiem. Tie neattiecas uz emisijas kvotām un emisijas kvotu atvasinātajiem instrumentiem. Tie neattiecas uz "C iedaļas 6. punkta izņēmuma līgumiem", jo uz šādiem instrumentiem neattiecas finanšu tiesību akti.

Sākotnējais pozīciju limitu režīms, kas izveidots saskaņā ar FITD II, ir izrādījies pārāk ierobežojošs. Tāpēc 2021. gadā KTAP ievērojami atviegloja režīmu, lai atbalstītu preču atvasināto instrumentu tirgu attīstību un padziļināšanu. KTAP it īpaši:

- sašaurināja to līgumu loku, uz kuriem attiecas pozīciju limiti, attiecinot tos tikai uz lauksaimniecības preču atvasinātajiem instrumentiem un nozīmīgiem vai kritiski svarīgiem nelauksaimniecības preču atvasinātajiem instrumentiem. Līgumus uzskata par nozīmīgiem vai kritiski svarīgiem, ja to atvērto pozīciju apjoms ir vismaz vidēji 300 000 partiju viena gada laikā;

- paplašināja atbrīvojumu no riska ierobežošanas, attiecinot to arī uz pozīcijām, ko tur finanšu vienības, kuras ietilpst galvenokārt komerciālā (t. i., nefinanšu) grupā, un

- paplašināja atbrīvojumu, attiecinot to arī uz pozīcijām, kas izriet no darījumiem, kuri noslēgti, lai izpildītu pienākumu nodrošināt likviditāti tirdzniecības vietā.

Līdz šim pozīcijas limitu piemēro trīs nelauksaimniecības preču atvasināto instrumentu līgumiem: *TTF* atvasināto instrumentu līgums, kas tiek tirgots *ICE Endex* un Eiropas Enerģijas biržā (*EEX*), *THE* atvasināto instrumentu līgums, kas tiek tirgots *EEX* un *ICE Endex*, un Vācijas elektroenerģijas bāzes līgums, kas tiek tirgots *EEX*.

Personām, kuras tur atbilstošas pozīcijas un kuras vēlas izmantot kādu no iepriekš minētajiem atbrīvojumiem, ir jāiesniedz oficiāls pieprasījums VKI, kas nosaka pozīciju limitu attiecīgajam preču atvasināto instrumentu līgumam.

Pozīciju limitu režīma darbības piemērotība būtu jānovērtē, ņemot vērā to, ka citās jurisdikcijās tirdzniecības vietām kopumā ir lielāka nozīme pozīciju limitu pielāgošanā, piemērošanā un uzraudzībā. Piemēram, ASV attiecībā uz līgumiem, uz kuriem neattiecas federālie pozīciju limiti, ko noteikusi Regulētā tirgū tirgotu preču nākotnes līgumu tirdzniecības komisija (*CFTC*), tirdzniecības vietas var brīvi noteikt pozīciju limitus pēc saviem ieskatiem. Tāpat tirdzniecības vietām ir lielāka nozīme atbrīvojuma no riska ierobežošanas un citu atbrīvojumu piešķiršanā tirgus dalībniekiem, piemērojot *CFTC* rīkojumā izklāstītos nosacījumus.

Pozīciju limitus papildina pozīciju pārvaldības kontroles mehānismi (PPKM), kas paredz, ka tirdzniecības vietām ir jāievieš pasākumi, ar kuriem uzrauga tirgus dalībnieku atvērtās pozīcijas un nodrošina sakārtotu tirdzniecību attiecīgajā tirdzniecības vietā. Prasība izveidot PPKM ir plašāka, un tā attiecas uz visām preču atvasināto instrumentu pozīcijām neatkarīgi no tā, vai uz līgumu attiecas pozīcijas limits. Tā attiecas uz visu veidu pozīcijām, arī tām, ko atver riska ierobežošanas nolūkā. PPKM mērķis ir ļaut tirdzniecības vietām identificēt lielu, koncentrētu pozīciju veidošanos, kas varētu izraisīt cenu izkropļojumus, tirgus manipulācijas vai citu ļaunprātīgu tirdzniecības praksi. Saskaņā ar FITD II 57. panta 8. punktu kontroles pasākumiem būtu jāietver tiesības:

- uzraudzīt atvērtās pozīcijas;

- iegūt visaptverošu informāciju par atvērtajām pozīcijām, tajā skaitā, bet ne tikai, par pozīcijas lielumu un turēšanas mērķi;

- izbeigt vai samazināt pozīciju;

- pieprasīt pozīcijas turētājam konkrētās situācijās atjaunot likviditāti tirgū.

Turklāt attiecībā uz līgumiem, par kuriem var norēķināties ar fizisku piegādi, ar Komisijas Deleģēto regulu 2022/1299 ([18]), ar ko papildina FITD II, tika ieviests pienākums noteikt pārskatatbildības līmeņus, kuru mērķis ir sākt dialogu ar pozīcijas turētāju, ja tiek pārsniegtas noteiktas kvalitatīvas vai kvantitatīvas robežvērtības. Tirdzniecības vietām būtu jāpaziņo savām VKI visa informācija par saviem PPKM, arī to gadījumu skaits, kad ir sasniegts pārskatatbildības līmenis.

Visbeidzot, ziņošana par pozīcijām saskaņā ar FITD II 58. panta 3. punktu ietver tirgus dalībnieku pienākumu nosūtīt informāciju par pozīcijām tirdzniecības vietām. Viens no šīs prasības mērķiem ir sniegt tirdzniecības vietām informāciju, kas nepieciešama to pozīciju pārvaldības pienākuma īstenošanai. Tādējādi tirgus dalībniekiem ir jāiesniedz tirdzniecības

([18]) Deleģētā regula – 2022/1299 – LV – EUR-Lex.

vietām, kurās tie tirgojas, informācija par savām pozīcijām, kas tiek turētas šajā tirdzniecības vietā tirgotajos līgumos. Tomēr tirdzniecības vietām iesniegtā informācija neietver pozīcijas identiskos līgumos, kas tiek tirgoti citās tirdzniecības vietās, ne arī ārpusbiržas līgumu pozīcijas, kas attiecas uz to pašu pamatā esošo preču tirgu. Jāatzīmē, ka Apvienotās Karalistes Finanšu uzraudzības iestāde (*Financial Conduct Authority, FCA*) nesen izskatīja iespēju paplašināt to līgumu loku, par kuriem tirgus dalībniekiem jāziņo tirdzniecības vietām, bet secināja, ka šāds pasākums tirgus dalībniekiem būtu pārmērīgi apgrūtinošs. Kā alternatīvu *FCA* pieņēma lēmumu, ka tirdzniecības vietām saskaņā ar to pozīciju pārvaldības kontroles pienākumu tiks piešķirtas pilnvaras pieprasīt informāciju par pozīcijām plašākā ārpusbiržas līgumu kopumā, ja šādas pozīcijas rada risku godīgai un sakārtotai tirdzniecībai to tirgos ([19]).

Ieinteresēto personu atsauksmes un novērtējums

Komisijas rīkotās mērķorientētās apspriešanās mērķis bija iegūt ieinteresēto personu atsauksmes par plašu jautājumu kopumu par pozīciju limitiem, pozīciju pārvaldības kontroles mehānismiem un ziņošanu.

- *Pozīciju limiti*

Lielākā daļa respondentu, to vidū regulatori un publiskās iestādes, uzskatīja, ka pašreizējais pozīciju limitu režīms darbojas pienācīgi un ir sasniedzis savus mērķus, proti, palīdzēt novērst tirgus ļaunprātīgu izmantošanu un nodrošināt sakārtotu tirdzniecību. Ieinteresētās personas uzsvēra, ka KTAP reformas ir ļāvušas mazināt iepriekš novēroto negatīvo ietekmi uz tirgus dziļumu un likviditāti un padarījušas pasākumu mērķorientētāku, samērīgāku un efektīvāku. Kopumā pašreizējā situācijā ieinteresētās personas uzskatīja, ka, pateicoties labi funkcionējošam atbrīvojumam no riska ierobežošanas, pašreizējais pozīciju limitu režīms nav negatīvi ietekmējis ne tirgus likviditāti, ne tirgus dalībnieku spēju ierobežot risku. Konkrētāk, vairāki respondenti norādīja, ka enerģētiskās krīzes laikā īpaši noderīgs izrādījās labāk pielāgots atbrīvojums no riska ierobežošanas pēc KTAP, kas ļāva efektīvi ierobežot risku.

Komisijas veiktā faktu noskaidrošana, pamatojoties uz VKI ikdienas pozīciju datiem par *TTF* atvasinātajiem instrumentiem, liecina, ka, neraugoties uz dažu tirgus dalībnieku pozīcijām, kas dažkārt tuvojas robežvērtībām, šādas pozīcijas ir sistemātiski samazinājušās, pirms tās varēja pārsniegt minētās robežvērtības. Komisija uzskata, ka tas pierāda, ka pozīciju limiti darbojas pienācīgi un ir noteikti atbilstošā līmenī.

Komisija arī norāda, ka pozīciju limiti var palīdzēt izvairīties no pārmērīgas tirgus koncentrācijas. Šajā sakarā Komisija norāda, ka pozīciju koncentrācija *TTF* atvasināto instrumentu tirgū ir pastāvīgi samazinājusies – 2022. gada jūlijā 10 lielākie dalībnieki veidoja aptuveni 50 % no visām garajām pozīcijām, bet 2024. gada beigās šis rādītājs bija samazinājies līdz aptuveni 35 % ([20]).

Lielākā daļa respondentu, tajā skaitā lielākā daļa publisko iestāžu, uzskatīja, ka nav nepieciešams mainīt ne to līgumu loku, uz kuriem attiecas pozīciju limiti, ne arī ietverto pozīciju veidu. Respondenti arī gandrīz vienprātīgi noraidīja Dragi ziņojumā pausto ierosinājumu diferencēt pozīciju limitus, pamatojoties uz tirgotāju veidiem. Komisija

([19]) Šo apspriešanos cita starpā it īpaši pamudināja notikumi Londonas Metālu biržā 2022. gada martā, kas bija saistīti ar tādu lielu pozīciju veidošanu ārpusbiržas tirgū, kuras nebija redzamas tirdzniecības vietu operatoriem, tādējādi kavējot to spēju pildīt savus pozīciju pārvaldības pienākumus.

([20]) Avots: *EEX* un *ICE* dati par 2022. gada vasaru un 2024. gadu.

uzskata, ka nav saskatāma nepieciešamība vēl vairāk diferencēt pozīciju limitu režīmu pa tirgus dalībnieku veidiem, ņemot vērā FITD II esošo atbrīvojumu no riska ierobežošanas, kas jau pieļauj zināmu elastību nefinanšu sabiedrībām, un ievērojamo risku, ka regulējums varētu kļūt nevajadzīgi sarežģīts.

Dažas nozares ieinteresētās personas norādīja, ka procedūras, saskaņā ar kurām pieprasa un piešķir atbrīvojumus no riska ierobežošanas vai likviditātes nodrošināšanas, ir apgrūtinošas. 57 % respondentu ierosināja, ka šos uzdevumus varētu nodot tirdzniecības vietām. Tomēr piecas tirdzniecības vietas un divas biržu apvienības nepiekrita šim ierosinājumam. Turklāt divi regulatori minēja, ka tirdzniecības vietu lomu nevajadzētu paplašināt, iekļaujot arī pašu pozīciju limitu noteikšanu, it īpaši tāpēc, ka starp tirdzniecības vietām, kurās tirgo vienu un to pašu līgumu, pastāv konfliktējošas komerciālās intereses. Komisija arī saskata problēmas pēdējā minētajā gadījumā un tādēļ uzskata, ka nebūtu jāparedz ar pozīciju limitu noteikšanu saistītu uzdevumu deleģēšana. Tomēr šķiet, ka riska ierobežošanas vai likviditātes nodrošināšanas atbrīvojumu piešķiršanas procesu, iespējams, varētu padarīt dinamiskāku, konkrētus uzdevumus, piemēram, pieteikumu apstrādi un atbrīvojumu pieprasījumu apstiprināšanu, deleģējot tirdzniecības vietām, it īpaši gadījumos, kad nav nepieciešama rīcības brīvība vai tā ir neliela.

Visbeidzot, divi respondenti uzdeva jautājumus par ES pozīciju limitu režīma piemērošanu pozīcijām, kas atvērtas trešo valstu tirdzniecības vietās, un par iespējamo ar to saistīto apiešanas risku. Pašreizējais FITD pozīciju limitu režīms var būt pakļauts juridiskai nenoteiktībai attiecībā uz pozīcijām, ko ES ieguldījumu brokeru sabiedrības un to klienti tur trešo valstu tirdzniecības vietās, kuras piedāvā tirdzniecību ar ekonomiski līdzvērtīgiem preču atvasināto instrumentu līgumiem, un attiecībā uz to, cik lielā mērā par šādām pozīcijām būtu jāziņo un tās būtu jāieskaita pozīciju limitos, ja uz šādiem līgumiem attiecas pozīciju limiti ES. Tas varētu veicināt nevienlīdzīgus konkurences apstākļus starp ES un trešo valstu tirdzniecības vietām un radīt potenciālus stimulus tirdzniecībai ar ekonomiski līdzvērtīgiem atvasinātajiem instrumentiem trešo valstu tirdzniecības vietās, nevis ES tirdzniecības vietās.

- *Ziņošana par pozīcijām un pozīciju pārvaldības kontroles mehānismi*

Attiecībā uz ziņošanu par pozīcijām visi respondenti, izņemot vienu, pauda bažas par iespējamiem tirgus dalībnieku pienākumiem sistemātiski ziņot par ārpusbiržas pozīcijām tirdzniecības vietām, lai atbalstītu to pozīciju pārvaldības kontroles pienākuma izpildi. Respondenti norāda uz iespējamu ievērojamu slogu un riskiem, ka tas varētu izraisīt komerciāli sensitīvas informācijas neatbilstīgu apmaiņu. Ieinteresētās personas drīzāk iesaka efektīvāk izmantot esošos paziņotos datus. Aptuveni 10 % respondentu (it īpaši trīs publiskās iestādes) ierosināja, ka ziņošana par ELĀ pozīcijām būtu jāattiecina uz visiem tirgus dalībniekiem un tādējādi jāattiecina uz sabiedrībām, kas nav ieguldījumu brokeru sabiedrības, it īpaši lai nodrošinātu pozīciju limitu pienācīgu izpildi.

Tomēr vairākas ieinteresētās personas, kas iebilda pret sistemātisku ziņošanu tirdzniecības vietām par ārpusbiržas pozīcijām, uzskatīja, ka tirdzniecības vietām vajadzētu būt iespējai pieprasīt papildu informāciju par pozīcijām plašākam ārpusbiržas līgumu lokam, ja pozīcijas šādos līgumos var ietekmēt vienā un tajā pašā tirdzniecības vietā tirgoto līgumu cenu, un tikai īpašos apstākļos, piemēram, tirgus spriedzes vai paaugstināta riska periodos (pretstatā sistemātiskai ziņošanai). Komisija uzskata, ka tas varētu uzlabot tirdzniecības vietu spēju veikt pozīciju pārvaldības kontroli un palīdzēt uzraudzīt sakārtotu tirdzniecību un galu galā pasargāt tirgus no finanšu stabilitātes riskiem, vienlaikus ierobežojot

īstenošanas izmaksas salīdzinājumā ar sistemātisku ziņošanu tirdzniecības vietām par ārpusbiržas pozīcijām.

Aptuveni 85 % respondentu uzskatīja, ka finanšu un enerģētikas uzraudzības iestādēm vajadzētu būt visaptverošai piekļuvei to attiecīgajām datu kopām (piemēram, VRI vajadzētu būt piekļuvei FITD/FITR datiem, savukārt VKI vajadzētu būt piekļuvei C iedaļas 6. punkta izņēmuma produktu un tūlītēju darījumu tirgu datiem). Komisija uzskata, ka to varētu panākt, veicinot sadarbību un datu kopīgošanu (sk. iedaļu par datiem).

Visbeidzot, ieinteresēto personu viedokļi par iespēju paplašināt ziņošanu par galasaņēmējiem attiecībā uz pozīcijām, ko tur trešo valstu tirgus dalībnieki, dalījās. Lai gan (it īpaši ES bāzētie) respondenti kopumā piekrita šādas informācijas pievienotajai vērtībai, trīs respondenti norādīja uz radīto papildu slogu un iespējamām problēmām saistībā ar trešo valstu tirgus dalībnieku atbilstības nodrošināšanu. Regulatori stingri iestājās par to, lai šī ziņošanas nepilnība tiktu novērsta, arī attiecībā uz darījumu datiem. Divi finanšu regulatori un viens energoregulators uzsvēra, ka pašreizējā sistēma kavē pienācīgu pārraudzību un rada iespējamu sistēmisku neaizsargātību. Jāatzīmē, ka spēkā esošajos galveno tirdzniecības vietu noteikumos attiecībā uz preču atvasinātajiem instrumentiem (it sevišķi enerģētikas atvasinātajiem instrumentiem) jau ir noteikts pienākums sniegt šādu informāciju, it īpaši lai izpildītu ziņošanas prasības saskaņā ar *REMIT*.

Komisijas novērtējuma secinājumi

Kopumā Komisija uzskata, ka pašreizējais pozīciju limitu režīms darbojas pienācīgi. Nav pārliecinošu pierādījumu, kas liecinātu par nepieciešamību pastiprināt režīmu vai to mīkstināt. Komisija arī lēš, ka ar KTAP ieviestie grozījumi ir veicinājuši preču atvasināto instrumentu tirgu turpmāku padziļināšanu, it īpaši enerģētikas atvasināto instrumentu segmentā.

Komisija saskata iespēju turpināt pētīt nosacījumus, saskaņā ar kuriem tirdzniecības vietām varētu uzticēt lielāku, tomēr labi strukturētu atbildību par atbrīvojumu piešķiršanu attiecībā uz riska ierobežošanu un likviditātes nodrošināšanu, kā arī, iespējams, *ad hoc* atbrīvojumiem, lai padarītu pasākumu dinamiskāku un spējīgu labāk reaģēt uz tirgus tendencēm, vienlaikus izvairoties no ievērojamas regulatoru pilnvaru nodošanas. Būtu jāievieš īpaši aizsardzības pasākumi, piemēram, sistemātiska (bet mērķtiecīga) ziņošana valstu kompetentajām iestādēm un regulāra pārskatīšana, ko veic valstu kompetentās iestādes, lai izvairītos no jebkādiem interešu konfliktiem un ļautu uzraudzības iestādēm gūt konsolidētu priekšstatu par spēkā esošajiem atbrīvojumiem. Tomēr Komisija neuzskata par lietderīgu nodot tirdzniecības vietām pilnvaras noteikt pozīciju limitus.

Attiecībā uz pozīciju limitu piemērošanu pozīcijām, ko atver tirdzniecības vietās ārpus ES, Komisija Tirgus integrācijas un uzraudzības paketes ietvaros ir ierosinājusi precizēt, ka pozīcijām, ko ES ieguldījumu brokeru sabiedrības un to klienti tur ekonomiski līdzvērtīgos līgumos, kurus tirgo ārpus ES tirdzniecības vietas, būtu jāņem vērā, novērtējot atbilstību pozīciju limitu režīmam saskaņā ar FITD. Tas nodrošinātu vienādu noteikumu piemērošanu pozīcijām līgumos, kas tiek tirgoti ES tirdzniecības vietās, trešo valstu tirdzniecības vietās un ārpus biržas. Šis precizējums ir saskaņots ar stratēģiskās autonomijas un ES konkurētspējas politikas mērķiem, kas uzsvērti Dragi ziņojumā, radot vienlīdzīgus konkurences apstākļus visās tirdzniecības vietās, likvidējot stimulus tirdzniecībai ārpus ES un izvairoties no iespējamas ES noteikumu apiešanas. Tas arī

nodrošina juridisko noteiktību tirgus dalībniekiem, samazinot izmaksas, kas saistītas ar juridisko nenoteiktību.

Lai atbalstītu tirdzniecības vietas to pozīciju pārvaldības pienākuma izpildē un nodrošinātu godīgus un sakārtotus tirgus, Komisija varētu sīkāk izpētīt nosacījumus, saskaņā ar kuriem tirdzniecības vietām varētu uzticēt paplašinātas pozīciju pārvaldības kontroles pilnvaras, kas ļauj *ad hoc* kārtībā un noteiktos apstākļos pieprasīt informāciju par to tirgus dalībnieku turētajām pozīcijām plašākā ārpusbiržas līgumu kopumā, kas saistīts ar preču atvasinātajiem instrumentiem, kurus tie piedāvā tirdzniecībai, un saistītajiem aktīviem un saistībām attiecībā uz pamatā esošo preci. Šīs pilnvaras būtu jāattiecina uz visiem ārpusbiržas līgumiem, kas var ietekmēt attiecīgā tirdzniecības vietā tirgotā līguma cenu noteikšanas vai norēķinu nosacījumus ES. Šis priekšlikums arī ļautu labāk saskaņot ES noteikumus ar *IOSCO* secinājumiem nesenajā ziņojumā par preču atvasināto instrumentu tirgu regulējumu un uzraudzību ([21]), kurā tā ieteica turpināt darbu, lai uzlabotu biržu spēju iegūt informāciju par tirgus dalībnieku pozīcijām saistītajos ārpusbiržas preču atvasinātajos instrumentos un pamatā esošajos fiziskajos preču tirgos. Tomēr Komisija uzskata, ka jebkāda prasība tirgus dalībniekiem sistemātiski ziņot tirdzniecības vietām par savām pozīcijām pamatā esošajā tirgū un plašā ārpusbiržas līgumu kopumā nebūtu samērīga, ņemot vērā slogu, ko šāds pasākums varētu radīt. Tā paša iemesla dēļ ziņošana uzraudzītājiem par visām pozīcijām pamatā esošajos tirgos vai ārpusbiržas līgumos, kas pārsniedz ieguldījumu brokeru sabiedrību ziņošanu par ELĀ pozīcijām, nešķiet piemērota. Tomēr, lai nodrošinātu vienlīdzīgus konkurences apstākļus dažādu veidu tirgus dalībniekiem, Komisija var apsvērt, vai ziņošanu par ELĀ pozīcijām varētu attiecināt uz visiem tirgus dalībniekiem ([22]), lai nodrošinātu pozīciju limitu pienācīgu izpildi.

Visbeidzot, Komisija var apsvērt, cik lielā mērā iespējama papildu prasība trešo valstu tirgus dalībniekiem iesniegt informāciju par galasaņēmējiem varētu būt piemērota, lai novērstu nepilnības pašreizējos ziņojumos par pozīcijām.

5. SECINĀJUMI

Ieinteresēto personu atbildes, kā arī turpmākais Komisijas novērtējums, kura pamatā ir tirgus tendenču analīze, nenorādīja uz steidzamu nepieciešamību veikt būtiskas izmaiņas aplūkotajos preču atvasināto instrumentu regulējuma elementos, tomēr nākotnē varētu apsvērt dažus mērķtiecīgus grozījumus.

([21]) https://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD781.pdf.

([22]) Citiem vārdiem sakot, ne tikai ieguldījumu brokeru sabiedrībām un sabiedrībām, kas nav ieguldījumu brokeru sabiedrības un kas veic darījumus ar ieguldījumu brokeru sabiedrības starpniecību.